

Вишенський Іван

Біографія

ІВАН ВИШЕНСЬКИЙ

Вершиною української полемічної літератури кінця XVI і першої половини XVII ст. була творчість Івана Вишенського, який викривав не тільки римсько-католицьких і уніатських владик, а й "власть мирскую", польсько-шляхетських і українських гнобителів.

Народився І. Вишенський десь між 1545 — 1550 рр. у містечку Судова Вишня в Галичині (теперішня Львівська область) у міщанській родині. З творів письменника видно, що він у молоді роки деякий час жив у Луцьку і, можливо, в Острозі. Правдоподібно, що тут і здобув освіту. І. Франко висловлював здогад, що в освіті Вишенському допомагав князь Острозький, який звернув увагу на здібності юнака і залишив його при дворі.

Згодом І. Вишенський постригся в ченці і жив деякий час в Уневському монастирі. Десь у 80-х роках XVI ст. І. Вишенський залишив батьківщину і відправився на Афон — найбільший тоді на Сході центр православного чернецтва. Тут він певний час мандрує по "святих обителях", а потім стає ченцем Загребського монастиря. Під кінець життя полеміст замкнувся в печері.

Живучи на чужині, Іван Вишенський не був, проте, відірваний від України, він уболівав за її долю, прагнув бути їй корисним. Тут, на Афоні, Вишенський почав свою літературну діяльність — одночасно з першим поколінням українських полемістів Г. Д. Смотрицьким, Стефаном Куколем (Зизанієм) та ін.

Перші твори Івана Вишенського "Писание до всѣхъ обще в Лядской земли живущих", "Извѣщение краткое о латинскихъ прелестяхъ", написані на Афоні у 80-х та на початку 90-х років, здобули велику популярність. Під кінець XVI ст. Вишенський уже підготував до друку збірку своїх творів під назвою "Книжка".

Письменника не раз умовляли повернутись на батьківщину. Але тільки в 1604р. він прибув на Україну. Спершу Вишенський зупинився на кілька місяців в Угорниках, де жив його афонський друг І. Княгиницький, а потім, очевидно, подався до Львова, де його уже давно чекали. Побувши у Львові недовго і не зійшовшись у поглядах з керівниками братства, І. Вишенський переїхав спершу в Уневський монастир, де прожив біля півтора року, а в кінці 1606р. знову повернувся на Афон "спасатися в пустыннихъ местахъ".

В цей час він пише "Послание к старицѣ Домникии", послання до І. Княгиницького (1610р.), ряд творів: "Зачапка мудраго латынника з глупым русином", "Позорище мысленное", "Послание Львовскому братству" та ін.

Про те, як і коли закінчив Вишенський своє життя, немає достовірних відомостей. Помер він на Афоні, очевидно, в 20-х роках XVII ст. В меморіалі православних за 1621 рік "Совѣтование о благочестии" йдеться про виклик з Афона на Русь "преподобныхъ

мужей", в тому числі й Івана Вишенського. Але Вишенський не повертався на Україну. А в 1633р. якийсь чернець Леонтій у листі до львівського міщанина Миколи Золоторуцького згадує про "великого старця Іоанна Вишенського святогорця" уже як про покійного.

Письменницька діяльність Вишенського взагалі тривала понад 25 років.

Твори Вишенського за його життя майже не друкувалися, а довгий час поширювалися в рукописах. Із 16 відомих нині творів полеміста лише одне послання "От святое Афонское горы скитствующих" було опубліковане в так званій "Острожской книжице" (1598). Пізніше, готуючи написане до друку, Вишенський оформив свою "Книжку", куди увійшло десять його творів з трьома передмовами. Але ця книга в свій час теж не була надрукована, як і пізніші його твори. Всі вони вперше побачили світ у другій половині XIX ст.

Публікацію творів Вишенського здійснювали історики, літературознавці, письменники, зокрема М. Костомаров, С. Голубев, І. Франко, Г. Житецький та ін. Вони ж і написали ряд окремих досліджень про творчість письменника. Найціннішими серед них є праці І. Франка, зокрема монографія "Іван Вишенський і его твори" (Львів, 1895), в якій дано докладну характеристику літературної спадщини видатного письменника-полеміста.

Окремим виданням твори Вишенського в силу різних обставин довгий час не виходили. Тільки в 1955р. була видана у Москві книга: Иван Вишенский, Сочинения, Изд-во АН СССР, Серия "Литературные памятники", а в 1959р. ця книга з'явилася і на Україні. Вихід у світ обох видань з докладним коментарем, примітками, різночитаннями та великою статтею І. П. Єрьоміна є значним досягненням літературознавства.